

การศึกษาทัศนคติทางสังคมต่อคุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของผู้หญิง จากแนวคิดที่ปรากฏในอารยธรรมอินเดียและจีน

ดร.ภัททีกุล รัตนา

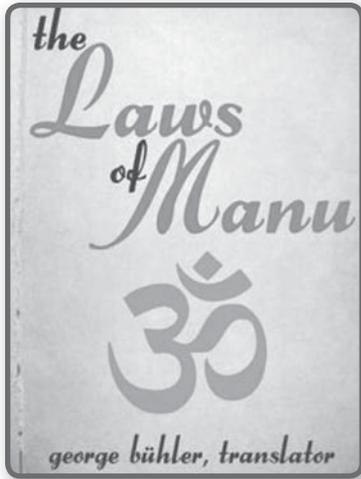
ความเป็นผู้หญิงมิได้กำหนดด้วยความแตกต่างในเรื่องเพศหรือร่างกายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงลักษณะวัฒนธรรมซึ่งมีส่วนในการกำหนดความเป็นผู้หญิงที่ดีกับผู้หญิงที่ไม่ดี ประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นประเด็นที่มีบทบาทบัญญัติปรากฏในคัมภีร์กฎหมายโบราณตะวันออก และจากการศึกษาพบว่ากฎหมายโบราณของอินเดียและจีนได้กล่าวถึงลักษณะผู้หญิงที่ดีและไม่ดีพบว่าลักษณะทั้งดีและไม่ดีของผู้หญิงสัมพันธ์กับทัศนคติและแนวคิดทางสังคมที่เป็นบริบทแวดล้อมสังคมอินเดียและจีนในสมัยนั้น อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดทางการศึกษาและความหลากหลายของกฎหมายโบราณของทั้งอินเดียและจีน ผู้เขียนจึงจำกัดขอบเขตการศึกษา

เปรียบเทียบกฎหมายโบราณของอินเดียและจีน โดยเน้นที่ธรรมศาสตร์ของมนู (The Laws of Manu) มาสอบเทียบประเด็นเกี่ยวกับลักษณะของผู้หญิงจากกฎหมายโบราณจีนของสมัยราชวงศ์ถัง (The Tang Code) เป็นสำคัญ ด้วยเหตุที่ว่าในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618-906) เป็นช่วงเวลาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์จีน อาทิ เป็นยุคทองของวัฒนธรรมของจีน มีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอก และการรับอิทธิพลศาสนาพุทธจากอินเดีย เป็นต้น^๑ นอกจากนี้กฎหมายโบราณทั้งสองฉบับต่างมีความสำคัญและมีเนื้อหาที่สะท้อนประเด็นผู้หญิงค่อนข้างชัดเจน

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายโบราณของอินเดียและจีนในประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิง

๑. ผู้หญิงในกฎหมายโบราณของอินเดีย : คุณสมบัติผู้หญิงในอุดมคติในกฎหมายมนูธรรมศาสตร์

สังคมฮินดูมีแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและความประพฤติของมนุษย์คือ ปुरुชาณะหรือความปรารถนา ๔ ประการของมนุษย์ ประการแรก ธรรมะ คือการพิจารณา

เรื่องความชอบธรรม หน้าที่ และคุณธรรม ประการที่สอง อรรถะ คือจุดมุ่งหมายในการแสวงหาเพื่อให้ได้บรรลุผลทางด้านวัตถุ ประการที่สาม กามะ คือ จุดมุ่งหมายเพื่อความรักหรือความสัมพันธ์ ประการที่สี่ โมกษะ คือ จุดมุ่งหมายเพื่อปลดปล่อยตัวเองจากชีวิตทางโลกียวิสัย ซึ่งทัศนคติของสังคมฮินดูมองว่าการแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุและความสุขสำราญเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตคู่ และควรใช้การพิจารณาธรรมเป็นเครื่องมือ

^๑ Reischauer and Fairbank 1958 : 176.

สำหรับควบคุมการดำรงชีวิต ในภควัตศิธา สะท้อนถึงอุดมคติของฮินดูที่มีได้สอนให้จดเน้นจากกามทั้งปวง แต่จะสอนเรื่องอุดมคติของความรักบริสุทธิ์ หรือกามที่เป็นไปอย่างมีระเบียบโดยอาศัยการพิจารณาธรรมทั้งด้านศีลธรรมและความกินดีอยู่ดีทางด้านวัตถุ^๒ นอกจากนี้ความสมดุลของการแสวงหาความรักและความสำราญของชีวิตในสังคัมฮินดูได้มาจากการยึดมั่นในชีวิตครอบครัวของผู้ครองเรือน (คฤหัสถ์) และถือว่าชีวิตแบบคฤหัสถ์เป็นขั้นที่สำคัญที่สุดในบรรดาชีวิต ๔ ขั้นของฮินดู^๓ และความพยายามในการจัดการชีวิตในครอบครัวให้มีระเบียบวินัยนี้ถือว่ามีประโยชน์ต่อมนุษย์เพื่อเตรียมตัวสำหรับชีวิตบั้นปลาย^๔ การให้ความสำคัญแก่การแสวงหาความรักและความสำราญในชีวิตที่มีควบคู่ไปกับการพิจารณาธรรมทั้งนี้เพื่อการมีชีวิตแบบคฤหัสถ์ที่ดีและมีคุณธรรม แนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การสร้างทัศนคติต่อผู้หญิงที่เหมาะสมตามอุดมคติ โดยเฉพาะการสร้างคุณลักษณะของผู้หญิงที่ดีซึ่งสมควรพิจารณาแต่งงานด้วย ดังปรากฏในกฎหมายโบราณของอินเดียคือ มนุธรรมศาสตร์กล่าวถึงข้อพิจารณาสำหรับผู้ชายในการเลือกคู่ครอง อาทิ

๑.๑ วรณะ

โดยวัฒนธรรมของสังคัมฮินดูซึ่งให้ความสำคัญแก่คัมภีร์พระเวท และพบว่าคัมภีร์โบราณเหล่านี้ต่างกล่าวถึงกฎระเบียบทางสังคัมที่ผู้คนมีอาจฝ่าฝืนได้เรื่องหนึ่งคือ ระบบของวรรณะและครอบครัว ทั้งยังกลายเป็นสิ่งที่ผู้กรัดสังคัมและผู้คนเข้าใจด้วยกัน^๕ ซึ่งมนุธรรมศาสตร์เองก็ให้ความสำคัญแก่เรื่องวรรณะของคู่แต่งงานอย่างสูง โดยกล่าวว่า การแต่งงานนั้นผู้หญิงจะต้องแต่งงานกับชายที่อยู่

^๒ Source of Indian Tradition Vol.1 Part 1-4 (แปล) 1997: 216-217.

^๓ ตามคติของฮินดูได้แบ่งชีวิตของคนออกเป็นสี่ส่วนคือ.

๑. การเจริญเติบโตและวัยหนุ่มสาวแล้วผ่านเข้าสู่วัยนักศึกษาแสวงหาวิชาความรู้

๒. การเป็นผู้ครองเรือนและเป็นคนของโลก

๓. การมีคุณสมบัติเป็นผู้อาวุโสแห่งสังคัม บรรลุสติสัมปชัญญะและอุทิศตนให้แก่กิจการสาธารณะ.

๔. การมีชีวิตเป็นนักบวช ตัดขาดจากโลก ถือเป็นขั้นสูงสุดท้าย.

^๔ Source of Indian Tradition Vol.1 Part 1-4 (แปล) 1997: 262.

^๕ Kane 1973: 857.

ในวรรณะเดียวกันเท่านั้น และพบว่า การแต่งงานข้ามวรรณะนำไปสู่สถานภาพที่ตกต่ำลง โดยเฉพาะผู้ชายซึ่งจะถูกลดวรรณะและถือเป็นสิ่งที่เลวร้ายในสังคม เช่นกล่าวว่าหากชายคนใดแต่งงานกับหญิงที่มีวรรณะต่ำถือถือว่าเป็นผู้ทำลายศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูลและลูกหลานของเขาจะถูกจัดอยู่ในวรรณะศูทร ดังที่ปรากฏใน มนุธรรมศาสตร์ว่า “Twice-born men”^๖ who, in their folly, wed wives of the low (Sudra) caste, soon degrade their families and their children to the state of Sudras.”^๗ และหากว่าชายวรรณะพราหมณ์คนใดพาหญิงวรรณะศูทรไปยั้งเตียงนอนของตนในฐานะภรรยาคนแรก ชายผู้นั้นจะตกอยู่ในความทุกข์ทรมานและหากเธอให้กำเนิดลูกแก่เขา ถือว่าชายผู้นั้นหลุดพ้นจากวรรณะของตนเองทันที^๘ นอกจากนี้ยังพบการลงโทษแก่หญิงหรือชายที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้มีวรรณะต่ำกว่าตน คือ หากผู้หญิงวรรณะสูงสุด (คือวรรณะพราหมณ์) มีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายวรรณะต่ำ หญิงนั้นจะถูกกักตัวไว้ในบ้าน ส่วนชายนั้นจะถูกลงโทษทางกายซึ่งถือเป็นโทษหนัก ในทางกลับกันหากชายวรรณะสูงมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงวรรณะต่ำ หญิงนั้นไม่มีความผิดจากการยั่ววนชาย^๙ นอกจากนี้การแต่งงานอย่างถูกต้องตามวรรณะนอกจากจะมีผลต่อสถานภาพของบุตรแล้วยังส่งผลต่อความเหมาะสมต่อการแสดงบทบาทและหน้าที่ของภรรยาซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมทางศาสนาด้วย^{๑๐}

๑.๒ อายุ

จากการสำรวจมนุธรรมศาสตร์พบว่าสังคมอินเดียให้ความสำคัญแก่อายุสำหรับคู่แต่งงาน โดยได้กำหนดอายุที่เหมาะสมสำหรับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว กล่าวคือ ชายอายุ ๓๐ ปี ควรแต่งงานกับหญิงสาวอายุ ๑๒ ปี หรือ ชายอายุ ๒๔ ปี

^๖ The twice born ตามปกติแล้วหมายถึงกลุ่มคนสามวรรณะ (varnas) แรกคือ วรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์ซึ่งได้รับอนุญาตให้เรียนคัมภีร์พระเวทได้.

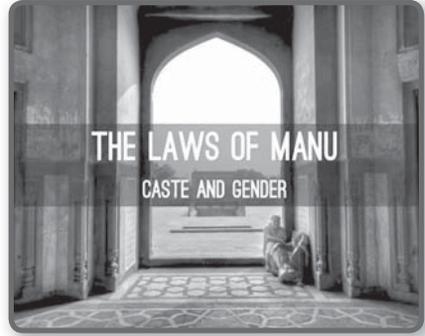
^๗ Houghton 1982: III/15.

^๘ Houghton 1982: III/12-17.

^๙ Ibid.: VIII/365-366.

^{๑๐} Ibid.: IX/86-87.

คู่แต่งงานควรวาย ๘ ปี^{๑๑} และกฎหมาย
ยังกล่าวต่อไปว่าหากชายใดแต่งงานกับ
หญิงที่อายุเกินกว่ากำหนด ชายนั้น
ไม่จำเป็นต้องมอบสินสอดแก่บิดาของ
หญิงนั้นก็ได้อีก^{๑๒} โดยอายุที่กล่าวถึงนี้
หากสอบเทียบกับบรรพชาศตวรรษของ
เกาฏิลยะที่บัญญัติว่าผู้หญิงบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ ๑๒ ปี ดังนั้นเป็นไป

ได้ว่าอายุที่เกินกำหนดกว่าการแต่งงานของหญิงในสังคมอินเดียขณะนั้นน่าจะอายุประมาณ ๑๓ ปีขึ้นไป ประเด็นเกี่ยวกับเกณฑ์อายุสำหรับผู้หญิงในการแต่งงานนี้พบว่ามีความคิดหนึ่งซึ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับทัศนคติต่อการแต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย คือ ความนิยมต่อผู้หญิงที่บริสุทธิ์ โดยถือว่าผู้หญิงที่จะมาเป็นแม่ของลูกนั้นต้องเป็นผู้หญิงบริสุทธิ์เท่านั้น^{๑๓} และทัศนคติการให้ความสำคัญแก่พรหมจารีของหญิงสาวสะท้อนให้เห็นจากมนูธรรมศาสตร์อันเป็นกฎหมายศักดิ์สิทธิ์ของสังคมอินเดียได้สร้างบทบัญญัติขึ้นเพื่อรับรองเฉพาะภรรยาที่มาจากสาวพรหมจารีเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้งแนวคิดทางศาสนาและกฎหมายล้วนรับรองภรรยาว่าต้องมาจากสาวบริสุทธิ์จะนั้นยิ่งอายุน้อยเท่าไรสังคมยิ่งเชื่อในความบริสุทธิ์มากกว่าหญิงที่อายุมาก และกฎหมายยังบัญญัติให้บิดาทุกคนจัดงานแต่งงานให้แก่ลูกสาวเมื่อถึงอายุที่เหมาะสมแก่แต่งงาน^{๑๔} ทั้งนี้เพื่อแสดงสถานภาพของการเป็นผู้หญิงที่ดีในอีกทางหนึ่ง

^{๑๑} Ibid.: IX:94.

^{๑๒} Ibid.: IX/93.

^{๑๓} กล่าวคือ “The holy nuptial texts are applied solely to virgin, and no where on earth to girls, who have lost their virginity; since those women are in general excluded from legal ceremonies” Houghton 1982: VIII/226.

^{๑๔} Ibid.: IX/88.

๑.๓ คุณลักษณะที่ดีของผู้หญิง

ลักษณะตามอุดมคติของคุณลักษณะของผู้หญิงที่ดีตามที่ปรากฏใน มนุษธรรมศาสตร์คือ เป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างงาม ชื่อดีและมีมงคล เดินดั่งนางหงส์ หรือเหมือนลูกช้าง ผอมสลวย ฟันงามและร่างกายอ่อนนุ่ม ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นลักษณะของผู้หญิงดีที่ผู้ชายควรเลือกแต่งงานด้วย^{๑๕} การตั้งข้อสังเกต ของสังคมต่อลักษณะที่ดีของผู้หญิงดังที่ปรากฏในมนุษย์ธรรมศาสตร์น่าจะสะท้อน ให้เห็นถึงคติความงามและคุณสมบัติที่ดีของผู้หญิงในสังคมขณะนั้น นอกจากนี้ รูปร่างลักษณะและกิริยาท่าทางซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพที่แสดงให้เห็นถึงความงามของผู้หญิงอันเป็นลักษณะดีประการหนึ่งที่ผู้ชายพึงเลือกนั้น พบว่า มนุษธรรมศาสตร์ยังกล่าวถึงธรรมเนียมการตั้งชื่อของผู้หญิงซึ่งเป็นคุณสมบัติ ประการหนึ่งที่บ่งบอกถึงสมบัติที่ดีของผู้หญิง โดยกล่าวว่า ชื่อของผู้หญิงต้อง เป็นชื่อที่อ่อนหวานไม่แข็งกระด้าง มีความหมายเรียบ ๆ มีเสน่ห์เป็นมงคล จบด้วย สระเสียงยาวเช่นเดียวกับคำสวดขอพร^{๑๖} ในทางกลับกันมนุษย์ธรรมศาสตร์กล่าวถึง การเลือกคู่ของผู้หญิงนั้นสิทธิในการพิจารณาชายส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับบิดา โดยพบข้อบัญญัติที่กล่าวถึงการพิจารณาเลือกลูกเขย นอกจากนี้เรื่องวรรณะแล้วยังควรพิจารณาถึงเรื่องฐานะและสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ชายดังกล่าวว่า ผู้ชายควรมีสมบัติมากกว่าภรรยา^{๑๗} ทั้งนี้กฎหมายยังกล่าวหาหญิงแม้ถึงเกณฑ์ แต่งงาน ควรให้อยู่กับบ้านจนแก่ตายเสียดีกว่า (บิดา) จะยกให้แต่งงานกับผู้ชาย ที่ขาดคุณสมบัติ^{๑๘}

^{๑๕} ดังที่กล่าวว่า “Let him choose for his wife a girl, whose form has no defect; who has an agreeable name; who walks gracefully like phenicopteros, or like a young elephant: whose hair and teeth are moderate respectively in quantity and in size; whose body has exquisite softness” Haughton 1982: III/10.

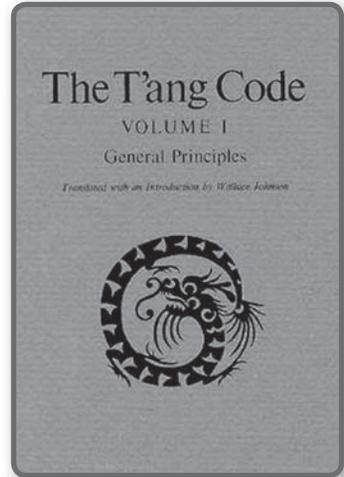
^{๑๖} Ibid.: II/33. “The name of women should be agreeable, soft, clear, captivating the fancy, auspicious, ending in long vowels, resembling words of benediction”.

^{๑๗} Ibid.: III/6.

^{๑๘} Ibid.: IX/89.

๒. ผู้หญิงกับกฎหมายโบราณจีนในสมัยราชวงศ์ถัง (The T'ang Code)

ความสำคัญของราชวงศ์ถังนอกจากจะสามารถปกครองอาณาจักรสืบต่อกันมาเป็นเวลาร่วมสามศตวรรษคือตั้งแต่ปี ค.ศ.๖๑๘-๙๐๗ แล้ว ราชสำนักของราชวงศ์ถังยังมีอิทธิพลต่อการจัดองค์กรให้เป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพทางการปกครองสูง รวมถึงมีการติดต่อกับต่างชาติ เช่น อาหรับ เปอร์เซีย ยิว และอินเดีย เป็นต้น นำไปสู่การสร้างสรรคทางอารยธรรมทั้งด้านวัฒนธรรม ปรัชญาและศาสนา จนถูกยกย่องให้เป็นยุคทองของวรรณกรรมของจีน^{๑๙} ยกตัวอย่างเช่น ระเบียบบริหารราชการของราชวงศ์ถังซึ่งแบ่งการบริหารออกเป็นส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ยังถือเป็นรูปแบบการปกครองที่มีระเบียบและเป็นระบบอย่างถูกต้องชัดเจนจนกลายเป็นตัวอย่างแก่ราชวงศ์จีนอื่นในสมัยต่อมา และยังรวมไปถึงเป็นตัวอย่างแก่ทั้งเกาหลีและญี่ปุ่นด้วย Johnson^{๒๐} กล่าวว่าพัฒนาการกฎหมายโบราณของจีนมีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือบทบัญญัติต่าง ๆ มิได้มาจากข้อกำหนดโดยพระเจ้าแต่มาจากแนวคิดพื้นฐานที่ว่าหลักศีลธรรมและกฎหมายเป็นหลักการสำคัญรองรับการดำรงอยู่ของสังคม และให้ความสำคัญแก่การควบคุมสังคมโดยหลักศีลธรรมก่อน และเมื่อศีลธรรมไม่สามารถควบคุมได้ กฎหมายจึงจะถูกนำมาใช้ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของกฎหมายโบราณจีนคือ การคงรักษาความสมดุลของการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และจักรพรรดิเป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอีกทอดหนึ่ง^{๒๑} อย่างไรก็ตาม คัดดิดินาจีนสมัยราชวงศ์ถัง

^{๑๙} See also Reischauer and Fairbank 1958: 158-182 and Fitzgerald 1966: 57-66.

^{๒๐} Johnson (a) 1979.

^{๒๑} Ibid.: 9-10.

ยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลลัทธิขงจื้อ เช่นแนวคิดการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามจริยธรรม และจารีต หรือการให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้และการศึกษา รวมไปถึงหลักการ จัดสายสัมพันธ์ในครอบครัวที่ถือหลักเรื่องเพศและอาวุโสเป็นเครื่องกำหนด ความสัมพันธ์ เช่นผู้ชายมีความยิ่งใหญ่และถือเป็นผู้สืบวงศ์สกุลและเป็นผู้ นำครอบครัว ผู้เฒ่าต้องเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส สายสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้สังคมจีน เน้นการให้ความสำคัญต่อสายสกุลและบรรพบุรุษของตนมาก เห็นได้จากกฎหมาย ราชวงศ์ถัง เช่น มาตรา ๖ กล่าวถึงให้ภรรยา نابถิอญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายสามีและ ต้องไว้ทุกข์อย่างเข้มงวดเสมอเป็นญาติของตน^{๒๒} และมาตรา ๑๒๐ กล่าวถึง การปกปิดการตายของบิดามารดาหรือสามี และไม่ยอมไว้ทุกข์ถือว่ามีความผิด ต้องโทษเนรเทศในระยะ ๒,๐๐๐ ลี้ หรือหากถอดชุดสำหรับไว้ทุกข์ก่อนกำหนด ระยะเวลาไว้ทุกข์คือภายใน ๒๗ เดือน หรือละเลยด้วยการมีมหรสพรื่นเริงใน ระหว่างไว้ทุกข์ ต้องโทษจำคุก ๓ ปี^{๒๓}

หลักการของกฎหมายราชวงศ์ถังนั้นจะให้ความสำคัญแก่แนวคิดเรื่อง หยิน-หยาง^{๒๔} และแนวคิดเรื่องธาตุทั้ง ๕^{๒๕} เห็นได้จากการจัดหมวดหมู่ต่างๆ ซึ่งมักจะจัดเป็น ๕ หมวดเสมอ เช่น ความสำคัญ ๕ ระดับในครอบครัว หรือ การกำหนดมหันตโทษด้วยการเนรเทศ ๕ ประเภท เป็นต้น นอกจากนี้การบัญญัติ กฎหมายราชวงศ์ถังซึ่งได้รับอิทธิพลแนวคิดเรื่องธาตุทั้ง ๕ ยังเห็นได้จากการลงโทษ ๕ สถานในกฎหมายอาญา คือ เชี่ยนด้วยไม้ไผ่ โบยด้วยไม้ จำคุก เนรเทศ และ ประหารชีวิต โทษเหล่านี้สามารถไต่ด้วยทองเหลือง เช่น โทษเชี่ยน ๑๐ ที ไต่ด้วย

^{๒๒} Johnson (a) 1979: 66.

^{๒๓} Article 120, Johnson (b) 1997: 88.

^{๒๔} The yin and yang is the alternating negative and positive forces in the universe for example the sun, man, imperial grace, spring and summer are dominated by the yang but the moon, woman, death penalties, fall and winter are under the yin influence. See Johnson (a) 1979: 10.

^{๒๕} The five elements are earth, wood, metal, fire and water.

ทองเหลือง ๖ กิโลกรัม โทษประหารชีวิต^{๒๖} ไปด้วยทองเหลือง ๙๖ กิโลกรัม ยกเว้นโทษหนักเช่น กบฏ ไถ่โทษไม่ได้^{๒๗} อย่างไรก็ตาม การที่สังคมจีนสมัยราชวงศ์ตั้งอยู่ภายใต้อิทธิพลของลัทธิขงจื้ออย่างแน่นแฟ้น เห็นได้จากการกำหนดโทษหนักเบาจากลักษณะสถานภาพทางสังคม^{๒๘} เช่น ญาติผู้้້อยกระทำผิดต่อญาติผู้ใหญ่หรือทาสกระทำผิดต่อนายมีโทษหนักกว่าญาติผู้ใหญ่กระทำผิดต่อญาติผู้้້อยหรือนายกระทำผิดต่อทาส^{๒๙} เช่นหากทาสทำร้ายนายจนแขนหักหรือตาบอด มีโทษประหารชีวิต ขณะที่หากนายฆ่าทาสซึ่งมีความผิดเองโดยไม่ผ่านการพิจารณาของรัฐ นายทาสนั้นมีความผิดและมีโทษโดย ๑๐๐ ที แต่ถ้าพิจารณาว่าทาสนั้นไม่มีความผิด นายทาสนั้นมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีเท่านั้น^{๓๐}

นอกจากนี้ยังพบแนวคิดเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามชนชั้น (หรือวรรณะ) ในกฎหมายราชวงศ์ตั้งซึ่งเป็นแนวคิดที่พบในธรรมศาสตร์ของอินเดียเช่นกันคือกฎหมายราชวงศ์ตั้งกำหนดมิให้ข้าทาสแต่งงานกับสามัญชน หากละเมิดมีโทษโดย ๑๐๐ ที หรือ ข้าทาสของรัฐแต่งงานกับสามัญชนมีโทษเช่นเดียวกันคือ โดย ๑๐๐ ที และในทางกลับกันหากสามัญชนแต่งงานกับลูกสาวของข้าทาสของรัฐ มีโทษเพิ่มขึ้นสองสถาน^{๓๑} นั้นหมายความว่าข้าทาสมีสิทธิแต่งงานกับคนกลุ่มเดียวกับตนเท่านั้น

^{๒๖} การลงโทษ ๕ สถานนี้ มีอย่างน้อย ๓ สถานที่มีโทษกำหนดแยกย่อยลงไปอีก ๕ ประเภทคือ 1. light stick: 12,20,30,40, and 50 blows 2. heavy stick: 60,70,80,90, and 100 blows 3. penal servitude: 1, 1½, 2, 2½, and 3 years ส่วนโทษอีก 2 สถานที่เหลือมีโทษกำหนดแยกย่อยลงไปคือ 4. life exile: 2,000, 2,500, and 3,000 li 5. death: strangulation and decapitation. See Johnson (a) 1979: 14-15.

^{๒๗} เลียง 2516: 145.

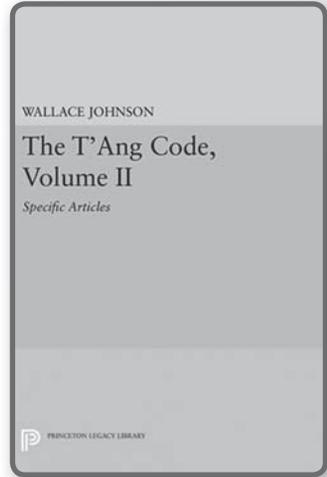
^{๒๘} โครงสร้างทางสังคมจีนในสมัยราชวงศ์ตั้งตามที่ปรากฏในกฎหมายประกอบด้วยคน ๓ กลุ่มคือ ผู้ปกครอง (the privileged classes) สามัญชน (commoners) และผู้อยู่ใต้ปกครอง (inferior classes) ซึ่งในกลุ่มผู้อยู่ใต้ปกครองแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อยคือ personal retainers, bondsmen and slaves. See Johnson (a) 1979: 28.

^{๒๙} Johnson (a) 1979: 28.

^{๓๐} Article 320-321; Johnson (a) 1979: 29.

^{๓๑} Article 191-192, Johnson (b) 1997: 169-172.

ประเด็นดังกล่าวเมื่อพิจารณาจาก มนุษรรมศาสตร์ของอินเดียจะเห็นว่ากฎหมาย โบราณทั้งสองแห่งต่างมีแนวคิดต่อการกระทำ ความผิดและกำหนดบทลงโทษที่ให้ความสำคัญ แก่สถานภาพทางสังคมของผู้นั้นโดยในกรณีของ มนุษรรมศาสตร์ซึ่งแสดงความเชื่อว่าเป็นเจ้า ทรงสร้างสิ่งทั้งปวง และสร้างวรรณะทั้งสี่ การกำหนด วรรณะนั้นนอกจากจะเป็นการกำหนดหน้าที่ ในสังคมแล้ว อีกนัยหนึ่งคือเป็นการกำหนด ระบบการปกครอง คือ พราหมณ์ และกษัตริย์ มีธรรมชาติอย่างเดียวกันคือเป็นทวิชาติ คือ มีสิทธิเข้าพิธีบุพการมอันเป็นการเกิดครั้งที่สองและเป็นฝ่ายปกครอง ส่วนแพศย์ แม้จะได้รับการยอมรับว่าเป็นทวิชาติแต่ก็ไม่มีสิทธิทางการเมือง และศูทร ซึ่งเป็นพวกเกิดคนเดียว คือไม่มีสิทธิเข้าพิธีบุพการมถือเป็นฝ่ายถูกปกครอง ซึ่งสถานภาพสูงต่ำทางวรรณะเป็นเครื่องมือกำหนดโอกาสในการประกอบอาชีพ และความเป็นอยู่ และแม้จะมีข้อกำหนดตายตัวในมนุษย์รรมศาสตร์ที่ให้ผู้อยู่ วรรณะใดมีหน้าที่ประจำวรรณะนั้น แต่สำหรับวรรณะสูงกลับมีข้อผ่อนผันให้ทำงาน ของวรรณะต่ำกว่าได้ แต่วรรณะต่ำก็จะทำงานของพวกที่มีวรรณะสูงกว่าไม่ได้ หากละเมิดมีโทษถึงเนรเทศและขาดจากวรรณะด้วย^{๓๒} นอกจากนี้วรรณะยังมี ส่วนต่อการกำหนดโทษที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ โทษที่มีแต่วรรณะพราหมณ์ มีน้อยมาก และสามารถเลือกลงโทษตนเองด้วยการไปบำเพ็ญพรตในป่า^{๓๓} หรือถ้า ได้รับโทษก็เพียงถูกตีหนึ่งครั้งในที่ที่ไม่มีใครรู้เห็น^{๓๔} แต่หากเป็นโทษที่คนวรรณะต่ำ

^{๓๒} Houghton 1982: X/96-97.

^{๓๓} Ibid.: XI/194.

^{๓๔} Ibid.: XI/100-101.

ละเมิดต่อคนวรรณะสูงแล้วมีโทษหนักมาก เช่น หากคนวรรณะต่ำทำร้ายคนวรรณะสูง ด้วยอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งให้ตัดอวัยวะส่วนนั้นออก^{๓๕} หรือถ้าคนชั้นต่ำพยายาม นั่งข้างคนชั้นสูง ให้ตีตราที่สะโพกแล้วเนรเทศ หรือพระราชอาญาสั่งป่าดหลัง ออกเสียก็ได้^{๓๖} เป็นต้น นอกจากนี้วรรณะยังมีผลต่อรูปแบบการเลือกคู่และการแต่งงาน คือมนุษยธรรมศาสตร์ได้บัญญัติข้อกำหนดสำหรับการแต่งงานข้าม วรรณะเช่นกัน (ดูข้างต้น)

อย่างไรก็ดี กฎหมายราชวงศ์ถึงแบ่งออกเป็น ๑๒ เล่ม มีบทบัญญัติ ๓๐ บท และมาตราต่าง ๆ ๕๐๒ มาตรา โดยการศึกษากฎหมายราชวงศ์ถึงจะเน้นบทบัญญัติ ที่มีประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นสำคัญ เพราะในที่นี่ต้องการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับ บทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงจีนที่สัมพันธ์กับครอบครัวและสังคมซึ่งปรากฏใน กฎหมายโบราณของจีน

กฎหมายลักษณะครอบครัว

สังคมจีนให้ความสำคัญแก่รูปแบบและระบบของครอบครัวมาตั้งแต่ สมัยโบราณ และให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์แบบเครือญาติทำชั้นที่ถือว่า มีสายบรรพบุรุษเดียวกัน^{๓๗} และถือเป็นครอบครัวเดียวกัน ระบบครอบครัวของจีน นั้นจะให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์และการปกครองตามลำดับชั้น โดยสถานภาพ ของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับตำแหน่ง เพศ และอายุในครอบครัว เช่น เป็นสามี หรือภรรยา เป็นพ่อ แม่ หรือบุตร เป็นลูกคนโตหรือลูกคนเล็ก เป็นสะใภ้หรือไม่ใช่ เป็นต้น ตามปกติแล้วหัวหน้าครอบครัวซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของอำนาจในครอบครัว หนึ่ง ๆ มักจะอยู่ที่พ่อ ซึ่งมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินและผลผลิตของครอบครัว รวมไปถึงบทบาทในการจัดการการแต่งงานแก่ลูกและหลานในครอบครัวของตน^{๓๘}

^{๓๕} Ibid.: VIII/279.

^{๓๖} Ibid.: VIII/281.

^{๓๗} หมายความว่าสมาชิกจะเริ่มนับตั้งแต่ great-great-grandparents ลงมาถึง great-great-grandchildren ถือเป็นหนึ่งครอบครัวที่มีสายบรรพบุรุษเดียวกัน.

^{๓๘} Reischauer and Fairbank 1958: 28-29.

แนวคิดดังกล่าวปรากฏให้เห็นในกฎหมายจีนตั้งแต่ยุคราชวงศ์โจว (๑๑๐๐-๗๗๐ B.C.) ภายใต้กฎหมายนี้ที่ให้บิดามีอำนาจเหนือบุตร ในลักษณะเดียวกับผู้ปกครอง มีอำนาจเหนือผู้อยู่ใต้ปกครอง สะท้อนให้เห็นจากกฎหมายลักษณะหย่าร้างที่หากว่าพ่อแม่ของสามีไม่พอใจลูกสะใภ้หมายความว่าความสามัคคีต้องขับไล่ภรรยาออกจากบ้านในทางกลับกันหากพ่อแม่สามีพึงพอใจ ลูกสะใภ้ ฝ่ายชายไม่สามารถขับไล่ภรรยาได้แม้ว่าจะไม่พึงพอใจต่อภรรยาของตนก็ตาม นอกจากนี้กฎหมายราชวงศ์โจวยังกำหนดให้สามีมีอำนาจเหนือภรรยาเช่นการให้อำนาจแก่สามีในการหย่าร้างภรรยา หรือขายหย่าหญิงได้ (โดยไม่ปรากฏลักษณะหยิงหย่าชาย) กล่าวคือเพียงแต่ญาติฝ่ายชายกล่าวยกเลิกการแต่งงานแก่พ่อแม่ฝ่ายหญิง โดยฝ่ายหญิงไม่มีสิทธิปฏิเสธหรือไม่ปฏิบัติตาม^{๔๐}

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฮั่น (Han dynasty ๒๐๖ B.C.-A.D.๒๒๐) ปรากฏบทบัญญัติเพิ่มเติมในการหย่าร้าง คือการหย่าร้างหรือขับไล่ภรรยาออกจากบ้านนั้น จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีเหตุผลที่เหมาะสม โดยยึดหลักเหตุผลเจ็ดประการตามขนบธรรมเนียมจีนคือ เมื่อภรรยาไม่มีบุตร ประพฤติผิดศีลธรรม ไม่ติดตามรับใช้มารดาสามี จุกจิกจู้จี้ขี้น ลักขโมย หึงหวง หรือมีโรคประจำตัวร้ายแรงจนรักษาไม่ได้^{๔๑} ซึ่งแนวคิดดังกล่าวปรากฏในกฎหมายราชวงศ์ถังเช่นกัน^{๔๒} โดยกฎหมายราชวงศ์ถังถึงกล่าวว่าหากชายใดละทิ้งหรือหย่าร้างกับภรรยาโดยปราศจากความผิดหรือเกิดจากเหตุเจ็ดประการข้างต้นแล้ว ชายนั้นมีโทษตามกฎหมายคือถูกจำคุก

^{๓๙} ความพึงพอใจมาจากการที่ลูกสะใภ้มีลูกชายเพื่อสืบทอดสกุลของฝ่ายชาย การปรนนิบัติรับใช้ และดูแลพ่อแม่และญาติพี่น้องของสามี ความขยันหมั่นเพียรทำงานบ้าน และความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น.

^{๔๐} Tan 1993: 14-15.

^{๔๑} In all cases of casting aside a wife, there must be one of the seven causes for repudiation: the first is not to have any children; the second is immoral behavior; the third is not serving her parents-on-law; the fourth is loquacity; the fifth is committing robbery or theft; the sixth is jealousy; the seventh is incurable disease. Ibid.: 18.

^{๔๒} Article 189, Johnson (b) 1997: 167.

หนึ่งถึงหนึ่งปีครึ่ง^{๔๓} อย่างไรก็ตามกฎหมายราชวงศ์ฮั่นและกฎหมายราชวงศ์ถังได้กำหนดข้อห้ามไม่ให้สามีหย่าร้างภรรยา หากว่าภรณยานั้นมีเงื่อนไขดังนี้คือ หากภรรยาไม่มีญาติที่จะเลี้ยงดูได้ หรืออยู่ในระหว่างการไว้ทุกข์เป็นเวลาสามปี แก่บิดามารดาของสามี หรือ สูขอมมาขณะที่ฝ่ายชายยากจน^{๔๔} หากฝ่าฝืนหย่าร้างชายนั้นมิโทษโดย ๑๐๐ ทีและต้องรับหญิงนั้นกลับคืนเป็นภรรยาตามเดิม^{๔๕}

นอกจากนี้กฎหมายโบราณของจีนยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติทางสังคมต่อการมีคุณลักษณะของผู้หญิงในฐานะภรรยาที่ดีได้เช่นกันคือ กฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดโทษแก่หญิงที่ละทิ้งสามีมิโทษจำคุกสองปี หากหญิงนั้นไปแต่งงานใหม่ มีโทษเพิ่มขึ้นสองสถาน^{๔๖} เพราะถือว่าการเป็นภรรยาที่ดีคือจะต้องติดตามและต้องไม่ละทิ้งสามีไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม หรือ หากภรรยาตีสามี จะต้องโทษจำคุกหนึ่งปีครึ่ง (แต่ในทางกลับกัน หากสามีตีภรรยา ฝ่ายชายไม่ถือว่ากระทำผิดและไม่มิโทษ) หรือ หากภรรยาทำร้ายสามีถึงบาดเจ็บ ต้องโทษจำคุกสี่ปีครึ่ง^{๔๗} หรือ หากภรรยาตี หรือทำร้ายพ่อแม่ของสามีจนได้รับบาดเจ็บ ต้องโทษสถานหนักที่สุดคือประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ^{๔๘} (ในทางกลับกันโทษสำหรับพ่อแม่ของสามีที่ฆ่าลูกสะใภ้คือ จำคุกสามปี) หรือหากสามีต้องโทษเนรเทศ ภรรยาต้องติดตามสามีไปด้วยแม้ว่าจะไม่มีความผิดใด ๆ ก็ตาม^{๔๙} ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายในสมัยราชวงศ์ถังเป็นเครื่องมือในการกำหนดคุณลักษณะและหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะภรรยาที่ดี คือ การให้กำเนิดบุตรชายเพื่อสืบตระกูลของครอบครัวฝ่ายสามี และนอกจากภรรยาจะต้องซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อสามีแล้ว ยังต้องเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสในครอบครัวของสามี โดยเฉพาะบิดามารดาของสามี โดยการปรนนิบัติ

^{๔๓} Ibid.

^{๔๔} Tan 1993: 18.

^{๔๕} Article 189, Johnson (b) 1997: 168.

^{๔๖} Article 190, Johnson (b) 1997: 169.

^{๔๗} Tan 1993: 22.

^{๔๘} Article 329, Johnson (b) 1997: 366.

^{๔๙} Article 24, Johnson (a) 1979: 33.

ดูแลผู้อาวุโสและบิดามารดาของสามี และใช้เวลาเกือบทั้งหมดของชีวิตให้กับงานบ้านในครอบครัว ดังปรากฏในพระราชกำหนดของจักรพรรดิจีนซีแห่งราชวงศ์จิ้น (๒๒๑-๒๐๖ B.C.) เกี่ยวกับจริยศาสตร์ของสังคมว่า “Men should be satisfied with their work in the fields and women should be content with their duties in the home”^{๕๐}

ดังนั้นหากเปรียบเทียบกับกฎหมายโบราณของอินเดียแล้วพบว่ามีความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกันทั้งแนวคิดต่อจุดมุ่งหมายของการแต่งงาน และหน้าที่ของภรรยาคือการมีบุตรชาย การปรนนิบัติครอบครัวสามี หรือความซื่อสัตย์ต่อสามี รวมไปถึงเงื่อนไขการหย่าร้างได้หรือไม่ได้ ฉะนั้นเป็นไปได้ว่าแนวคิดต่อบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะภรรยาคงจะเป็นแนวคิดตามหลักธรรมชาติ ที่ให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงในฐานะผู้ดูแลของครอบครัวและความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว เพราะหากพิจารณาว่าผู้หญิงเป็นผู้มีบทบาทในการผลิตซ้ำทางสังคม กล่าวคือผู้หญิงในฐานะภรรยาซึ่งมีหน้าที่ดำรงเผ่าพันธุ์ของครอบครัวจากการตั้งครรภ์ รวมไปถึงการดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ผู้หญิงในฐานะแม่ยังมีบทบาทในการเป็นผู้สืบทอดจริยธรรมของสังคมผ่านการเลี้ยงดูบุตรหลานจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง และถ้าหากหน้าที่และบทบาทดังกล่าวของผู้หญิงถูกเบี่ยงเบนไป ระบบของครอบครัวและสังคมอาจเกิดความแปรปรวนและเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่นการคบชู้อาจนำไปสู่การรั่วไหลของทรัพย์สินในเรือนได้^{๕๑} ดังนั้นแนวคิดต่อหน้าที่และบทบาทของผู้หญิงตามที่ปรากฏในกฎหมายโบราณของทั้งจีนและอินเดียหรือแม้แต่ในกฎหมายโบราณของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างปรากฏตรงกัน แม้ว่าที่มาของหลักการและแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายจะมีความแตกต่างกันก็ตาม

^{๕๐} Ibid.: 17.

^{๕๑} โคลงวีรยุทธอนโลก ภาคปวิวรรต 2518: 21.

นอกจากนี้พบว่าสังคมจีนสมัยราชวงศ์ถังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางสังคมจากสมัยราชวงศ์ฮั่นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะประเด็นค่านิยมการแต่งงานตั้งแต่อายุน้อยเพื่อให้มีบุตรมาก ๆ และพบว่าได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศให้ผู้หญิงที่มีอายุเกิน ๑๕ ปีแต่ยังไม่ได้แต่งงานจะต้องเสียภาษีมากกว่าปกติห้าเท่า ในทางตรงกันข้ามรัฐบาลจะให้การสนับสนุนแก่ผู้ที่มีบุตร เช่นการลดหย่อนภาษีหรือการได้รับการปันพืชมลที่มากขึ้น^{๕๒} ซึ่งอิทธิพลแนวคิดดังกล่าวปรากฏในสังคมจีนสมัยราชวงศ์ถังเช่นกัน เห็นได้จากเกณฑ์อายุการแต่งงานพบว่าสังคมจีนสมัยราชวงศ์ถังนิยมแต่งงานตั้งแต่อายุน้อย โดย Tan กล่าวว่าในปี ค.ศ.๖๒๗ ความนิยมแต่งงานในสังคมคือผู้ชายอายุ ๒๐ ส่วนผู้หญิงอายุ ๑๕ ต่อมาอายุการแต่งงานกลับลดต่ำลงไปอีก คือในปี ค.ศ.๗๑๖ เกณฑ์อายุแต่งงานสำหรับผู้ชายคือ ๑๕ ปี และผู้หญิงคือ ๑๓ ปี^{๕๓} ซึ่งค่านิยมการแต่งงานตั้งแต่อายุน้อยของผู้หญิงจีนในสมัยราชวงศ์ถังยังสะท้อนให้เห็นจากกวีนิพนธ์สมัยถึงที่รำพันถึงความทุกข์ยากและการอดทนรอคอยสามีซึ่งเป็นพ่อค้าต้องเดินทางไกลของภรรยาที่แต่งงานตั้งแต่อายุ ๑๔ ปี^{๕๔} ซึ่งเมื่อเทียบกับสมัยราชวงศ์โจว พบว่าเกณฑ์อายุการแต่งงานของผู้ชายอยู่ที่อายุ ๓๐ ปี ส่วนผู้หญิงอายุ ๒๐ ปี^{๕๕}

กฎหมายลักษณะหมั้น

สังคมจีนในสมัยราชวงศ์ถังยังปรากฏการสืบทอดแนวคิดที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ประกอบกับประเพณีจีนซึ่งมีพื้นฐานจากแนวคิดลัทธิขงจื้อที่ให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ขึ้นอยู่กับเพศและความอาวุโส คือผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พ่อกับลูก สามีกับภรรยา พี่ชายคนโตกับน้องชายคนเล็ก

^{๕๒} ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะในสมัยราชวงศ์ฮั่นเกิดสงครามบ่อยครั้ง เช่นการทำสงครามบุกยึดเกาหลีและยึดดินแดนภาคใต้ในสมัยจักรพรรดิบูตี้ ทำให้เกิดนโยบายส่งเสริมการเพิ่มประชากรขึ้น Tan 1993: 19 and เลียง 2516: 68-69.

^{๕๓} Tan 1993: 21.

^{๕๔} "Ballad of a Merchant's Wife", 300 Tang Poems: A New Translation 1987: 96-98.

^{๕๕} Ibid.: 14.

และเพื่อนกับเพื่อน ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างเพศส่งผลให้ผู้หญิงต้องเคารพและเชื่อฟังและอยู่ในความดูแลของผู้ชาย^{๕๖} ดังจะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะหมั้นในกฎหมายราชวงศ์ถังที่กำหนดว่าการหมั้นหมายของชายหญิง ครอบคลุมของทั้งสองฝ่ายต้องให้การยอมรับเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อฝ่ายหญิงยินยอมตกลงเช่นนี้แล้ว ไม่สามารถคืนคำได้ไม่ว่าในกรณีใด และหากฝ่าฝืนคืนคำ กฎหมายลงโทษโดยการโบย ๖๐ ที ทั้งนี้การทำข้อตกลงดังกล่าวเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายรับทราบลักษณะของฝ่ายชายว่าเป็นเช่นใด เช่น อายุ วุฒิภาวะ โรค เป็นบุตรบุญธรรม หรือเป็นบุตรของอนุภรรยา เป็นต้นทั้งนี้ผลตามกฎหมายต่อสถานภาพของภรรยาและบุตรที่จะเกิดมา เช่น สิทธิในการรับมรดก เป็นต้น^{๕๗} ตามประเพณีของจีนก่อนแต่งงานฝ่ายชายจะต้องส่งสินสอดหรือของหมั้น^{๕๘} ไปให้แก่ครอบครัวของฝ่ายหญิงที่ตนเองต้องการหมั้นหมาย โดยของหมั้นนี้ถือเป็นเครื่องแสดงสถานภาพทางสังคมของทั้งสามีและภรรยา กล่าวคือหากของหมั้นมีมูลค่าสูงหมายถึงสถานภาพทางสังคมที่สูงของฝ่ายภรรยาด้วย ทั้งยังถือว่าหญิงที่ได้รับของหมั้นจากชายเท่านั้นที่เมื่อแต่งงานแล้วถือเป็นภรรยาเอก^{๕๙} ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีผลทางกฎหมายอีกด้วยคือหากฝ่ายหญิงรับของหมั้นแล้วแต่กลับปฏิเสธการแต่งงาน ต้องโทษโบย ๖๐ ทีเช่นกัน หรือหากฝ่ายหญิงรับข้อตกลงสัญญาการแต่งงานหรือรับของหมั้นแล้วแต่กลับไปตกลงสัญญาแต่งงานกับชายอื่นอีก จะถูกโทษโบย ๑๐๐ ที หรือหากฝ่ายหญิงไปแต่งงานกับชายอื่นด้วยมีพิธีแต่งงาน จะถูกลงโทษให้จำคุก ๑ ปีครึ่ง^{๖๐} ในทางกลับกัน

^{๕๖} เช่น เชื้อฟ่งพอเมื่อยังเด็ก เชื้อฟ่งสามีเมื่อเข้าสู่วัยกลางคน และเชื้อฟ่งลูกชายเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ความสำคัญของเพศชายยังเห็นได้จากลูกชายเท่านั้นที่สามารถสืบทอดนามสกุลและสายสกุลได้รวมไปถึงการสืบทอดความสัมพันธ์เครือญาติผ่านสายสกุลผู้ชายเท่านั้น see Reischauer and Fairbank 1958: 29.

^{๕๗} Article 175, Johnson (b) 1997: 152.

^{๕๘} ในสมัยราชวงศ์ถัง สิ่งที่ไม่ถือเป็นของหมั้นคือเสื้อผ้าและอาหาร.

^{๕๙} Johnson (b) 1997: 153.

^{๖๐} Ibid.: 153.

หากครอบครัวฝ่ายชายเป็นผู้ยกเลิกข้อตกลงการแต่งงานเอง ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายแต่ของหมั้นจะถือเป็นของฝ่ายหญิง ไม่สามารถนำคืนกลับไปได้

กฎหมายลักษณะขู้^{๖๒}

กฎหมายโบราณจีนเช่นเดียวกับกฎหมายโบราณของอินเดียคือ พบว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาไปนั้นกฎหมายโบราณจีนได้มีพัฒนาการทางด้านกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละราชวงศ์ โดยในที่นี้จะยกตัวอย่างพัฒนาการของกฎหมายโบราณจีนในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา เช่น กฎหมายราชวงศ์จิ้น (๒๒๑-๒๐๖ B.C.) ที่กำหนดโทษประหารอย่างรุนแรง เช่น โทษประหารชีวิตสำหรับคดีอาญาด้วยการตัดเอวเป็นสองท่อนและประหารชีวิตญาติทั้งสามวงศ์คือญาติทางพ่อ ทางแม่ และทางภรรยา ต่อมาสมัยราชวงศ์ฮั่นได้มีการปรับการกำหนดโทษตามกฎหมายลง Reischauer and Fairbank ให้ความเห็นว่าการผนวกแนวคิดลัทธิขงจื้อเข้ากับหลักการของกฎหมายในสมัยราชวงศ์ฮั่นส่งผลต่อการลดความเหี้ยมโหดของบทลงโทษตามหลักการของกฎหมายราชวงศ์จิ้น โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องคุณค่าทางจริยธรรมและความจงรักภักดีต่อผู้ปกครองตามแนวคิดของลัทธิขงจื้อได้เข้าครอบงำระบบราชการของสมัยฮั่นทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบัญญัติทางด้านกฎหมาย^{๖๓} เช่น การลดโทษเปลี่ยนเป็นทำความสะอาดกำแพงเมือง ๔ ปี ตัดจมูกเปลี่ยนเป็นโบย ๓๐๐ ที ตัดขาเปลี่ยนเป็นโบย ๕๐๐ ที^{๖๔} นอกจากนี้กฎหมายราชวงศ์ถึงยังกำหนดบทบัญญัติลดโทษแก่เด็ก คนชรา หญิงมีครรภ์ คนตาบอด คนพิการ คนแคระและผู้มีปัญญาอ่อนด้วย^{๖๕} หรือกฎหมายลักษณะขู้ตามที่ปรากฏ

^{๖๑} Johnson (b) 1997: 152.

^{๖๒} อย่างไรก็ตามจากเอกสารที่ใช้คือ The Tang Code ไม่ปรากฏคำเรียกชื่อกฎหมายลักษณะขู้ (adultery) แต่ด้วยเหตุผลของการศึกษาที่ต้องการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงในกฎหมายโบราณจีน ผู้เขียนจึงขอเสนอใช้คำเรียกนี้แทนในส่วนของเนื้อหากฎหมายราชวงศ์จิ้นที่เกี่ยวข้องกับกรณีละเมิดทางเพศดังกล่าว.

^{๖๓} Reischauer and Fairbank 1958: 107.

^{๖๔} ทวีป 2538: 174 และเลียง 2516: 87-88.

^{๖๕} Johnson (a) 1979: 29-31.

ในกฎหมายสมัยราชวงศ์โจวบัญญัติบทลงโทษแก่ชายหญิงที่คบชู้กันคือ บทลงโทษแก่ฝ่ายชายคือการตัดอวัยวะเพศ^{๖๖} ส่วนฝ่ายหญิงจะถูกจำคุก ซึ่งต่อมาในสมัยราชวงศ์ถังบัญญัติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ต้องห้าม อาทิ มีเพศสัมพันธ์กับคนต่างชั้น (ในกรณีที่ไม่ได้แต่งงาน) เช่นสามัญชนกับทาส หรือการเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น เป็นต้น ตามกฎหมายกล่าวไว้ว่าหากผู้ใดกระทำผิดดังกล่าวทั้งหญิงและชายมีโทษจำคุกหนึ่งถึงหนึ่งปีครึ่ง หรือหากชายหรือหญิงนั้นมีภรรยาหรือสามีอยู่แล้ว มีโทษหนักขึ้นคือจำคุกสองปี หรือหากสามัญชนมีเพศสัมพันธ์กับหญิงที่เป็นทาส ส่วนตัวของข้าราชการมีโทษโดย ๙๐ ที่ นอกจากนี้การมีเพศสัมพันธ์กับญาติพี่น้องของสามี หรือการเป็นชู้กับภรรยาของญาติพี่น้องภรรยาในสายสัมพันธ์ห้าชั้น (ดังที่กล่าวไปแล้ว) หรือมีเพศสัมพันธ์กับลูกสาวจากสามีเก่าของภรรยา มีโทษจำคุกสามปี หรือหากบังคับขืนใจ มีโทษหนักคือถูกเนรเทศในระยะห่าง ๒,๐๐๐ ลี้ หรือทำร้ายร่างกายให้ฟันหัก หรือได้รับบาดเจ็บ มีโทษประหารชีวิต^{๖๗} นอกจากนี้ยังพบบทบัญญัติที่กล่าวถึงบทลงโทษสำหรับชายที่แต่งงานกับภรรยาของชายอื่นด้วยความพึงพอใจ โดยกฎหมายกำหนดโทษทั้งชายผู้ละเมิดนั้นและผู้ชักพาหญิงนั้นมาให้ ด้วยการจำคุกสองปี หรือกรณีที่ชายผู้เป็นสามีชักพาภรรยาของตนให้ไปแต่งงานกับชายอื่นมีโทษจำคุกสองปีเช่นกัน และถือว่าความสัมพันธ์ฉันทสามีภรรยาสิ้นสุดลงทันที^{๖๘}

^{๖๖} การกำหนดโทษดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแต่เดิมการตัดอวัยวะเพศเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดสถานหนึ่ง นอกจากนี้ยังพบว่าสมัยฮั่นได้มีการผ่อนผันโทษประหารสำหรับขุนนางด้วยการตัดอวัยวะเพศแทนได้ ต่อมาสมัยราชวงศ์สุย (Sui dynasty A.D.589-618) ได้ยกเลิกโทษดังกล่าว การตัดอวัยวะเพศชายจึงเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปเป็นการตัดเพื่อเข้ารับใช้จักรพรรดิในวังแทน ที่เรียกว่า ชันที.

^{๖๗} Article 410, Johnson (b) 1997: 473-474.

^{๖๘} Article 187, Johnson (b) 1997: 166.

กฎหมายลักษณะมรดก

ในยุครักดินาของจีน (๑๐๐-๒๑๑ B.C.)^{๖๙} แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิงอย่างชัดเจน โดยผู้หญิงในฐานะภรรยา มีหน้าที่ที่สำคัญที่สุดคือการดูแลครอบครัวเพราะถือว่าครอบครัวใดจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับผู้หญิงหรือภรรยาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้หญิงจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ดังกล่าวต่อครอบครัวแต่กลับพบว่าตามกฎหมายแล้วลูกสาวที่ไม่ได้แต่งงานไม่มีสิทธิได้รับมรดกของครอบครัวของตน โดยทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของสะใภ้ของพี่ชายคนโตแทน^{๗๐} ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสืบทอดตระกูลผ่านสายสกุลผู้ชายในสังคมจีน โดยลูกชายคนโตเท่านั้นที่อยู่ในฐานะผู้สืบตระกูล แม้ว่าลูกชายคนโตเท่านั้นจะมีสิทธิในการสืบทอดแต่ขณะเดียวกันกฎหมายก็แสดงให้เห็นว่าสถานภาพของผู้หญิงซึ่งในที่นี้หมายถึงภรรยา มีส่วนอย่างสำคัญต่อการกำหนดสิทธิในการรับมรดกของบุตร กล่าวคือบุตรชายคนโตของภรรยาเอกมีสิทธิในการสืบสกุลตามกฎหมาย และหากไม่ปฏิบัติเช่นนี้ถือว่าละเมิดกฎหมายมีโทษจำคุกหนึ่งปี แต่หากว่าภรรยาเอกมีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปแต่ยังไม่มีลูก ถือว่ากรรมสิทธิ์ในการสืบทอดตระกูลตกเป็นของลูกชายคนโตของอนุภรรยาแทนตามกฎหมาย^{๗๑} แต่ทั้งนี้กฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดให้เฉพาะสายสกุลทางฝ่ายชายเท่านั้นที่มีสิทธิสืบทอดตระกูล และหากว่าชายใดไม่มีผู้สืบทอดตระกูลเลยนอกจากมีโทษจำคุกหนึ่งปีแล้ว ยังถือเป็นการยุติสายสกุลนั้นทันที^{๗๒} อย่างไรก็ตามต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง กฎหมายของสมัยนี้ได้กำหนดบทบัญญัติในกฎหมายมรดกใหม่คือ กำหนดให้ลูกสาวที่ไม่ได้แต่งงาน

^{๖๙} เป็นยุคที่จีนแบ่งแยกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยมากมายในระยะเวลา 3 ช่วงคือ ราชวงศ์โจว (Zhou dynasty 1100-770 B.C.) ฉินฉู่ (Qin-Qi 770-476 B.C.) และช่วงสมัยของสงครามระหว่างรัฐ (Period of the Warring States 476-221 B.C.).

^{๗๐} Tan 1993: 15.

^{๗๑} Article 158, Johnson (b) 1997: 131.

^{๗๒} Ibid.: 132.

มีสิทธิได้รับมรดกทรัพย์สินของครอบครัว โดยได้รับกึ่งหนึ่งของทรัพย์สินที่พี่ชายหรือน้องชายพึงได้รับอีกด้วย^{๗๒}

กล่าวสรุปได้ว่าลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาในสมัยราชวงศ์ถังจะขึ้นอยู่กับสถานภาพทางครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ และหลักจริยธรรมของทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ

คุณสมบัติของผู้หญิงในอุดมคติตามทัศนคติของอินเตียและจีน

ความคาดหวังของสังคมต่อหน้าที่และบทบาทของผู้หญิงนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในอุดมคติขึ้น โดยภาพคุณสมบัติของผู้หญิงดีและไม่ดีเหล่านี้เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับครอบครัวและสังคมเป็นสำคัญ พบว่าคุณสมบัติของผู้หญิงดีในอุดมคติของสังคมอินเตีย จีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักปรากฏในลักษณะของผู้ที่สุภาพเรียบร้อยทั้งกายและจิตใจ เป็นผู้ที่งดงามทั้งหน้าตาและกิริยาวาง เป็นลูกที่ดีของบิดามารดา เป็นภรรยาที่ดีของสามี เชื้อพืง เคารพ และซื่อสัตย์ต่อสามี เป็นมารดาที่ดี และเป็นแม่บ้านที่ดี เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบว่าคุณสมบัติของผู้หญิงในอุดมคติของจีน ยังต้องเป็นลูกสะใภ้ที่ดีต่อบิดามารดาของสามี เป็นผู้สร้างไมตรีกับญาติพี่น้องของสามีอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่ามีการเน้นบทบาทของผู้หญิงที่แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละด้าน หรือการแสดงออกทางการปฏิบัติที่อาจไม่เหมือนกัน เนื่องจากความแตกต่างด้านภูมิหลังและสังคมวัฒนธรรม แต่ความคาดหวังของสังคมเอเชียที่มีต่อผู้หญิงกลับปรากฏในรูปแบบเดียวกันคือ ผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัว รักษาพรหมจรรย์ หลังแต่งงานต้องจงรักภักดีต่อสามีและปรนนิบัติสามี รับผิดชอบงานบ้าน เลี้ยงและอบรมสั่งสอนบุตร กตัญญูต่อบิดามารดา และระมัดระวังกิริยามารยาท

^{๗๓} Tan 1993: 22.

นอกจากนี้วรรณคดีอีกเล่มหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวฮินดูที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ปฏิบัติระหว่างหญิงชาย โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องพันกับชีวิตคู่คือ กามาสูตฺร (Kamasutra)^{๗๔} ได้กล่าวถึงลักษณะผู้หญิงไม่ดีที่เป็นข้อห้ามมิให้ผู้ชายมีเพศสัมพันธ์ด้วยเด็ดขาดไม่ว่าในกรณีใดทั้งสิ้น อาทิ หญิงโรคเรื้อน หญิงจันทาล หญิงที่แสดงความร่าเริงผู้ชาย หญิงที่ผิวดำเกินไป หญิงบ้า หญิงที่ผิวขาวเกินไป หญิงที่มีกลิ่นกายไม่สะอาด^{๗๕} และไม่ควรเข้าพิธีสมรสกับผู้หญิงที่ถูกพ่อแม่นำตัวไปช้อน มีชื่อน่าเกลียด มีอวัยวะที่ผิดปกติ เช่น จมูกแบน รูกมูกใหญ่ หน้าอกแบน หลังโก่ง ขาโก่ง หัวล้าน รูปร่างพิการ มีเหงื่อออกตามฝ่ามือฝ่าเท้าตลอดเวลา หรือแก่เกินไป^{๗๖} ส่วนมนุษยธรรมศาสตร์กล่าวถึงลักษณะโทษของผู้หญิงที่ไม่ควรเลือกเป็นภรรยาคือ หญิงที่มีผมสีน้ำตาล ผู้หญิงที่มีอวัยวะเกินพอดี หญิงขี้โรค หัวล้าน หรือผมตกเกินไป เป็นคนพูดพล่ามหรือตาแดง รวมไปถึงอย่าแต่งงานกับหญิงที่มีชื่อเป็นสัตว์ (เช่น นก งู) ชื่อธรรมชาติ (เช่นดาว ต้นไม้ แม่น้ำ ภูเขา) หรือชื่อน่ากลัว^{๗๗}

นอกจากการสังเกตจากลักษณะทางกายภาพแล้ว ยังกล่าวถึงลักษณะภายใน เช่นอุปนิสัย ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมไม่ดีไม่งามต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าเป็นหญิงไม่ดี ไม่เหมาะแก่การเลี้ยงดูเป็นภรรยา กามาสูตฺรกล่าวถึงหญิงที่ชายไม่ควรแต่งงานด้วยนั่นคือผู้หญิงที่ไม่รักพรหมจรรย์ และเคยตกเป็นของชายอื่น

^{๗๔} กามา คือเทพเจ้าแห่งความรักของฮินดู และสูตฺร หมายถึงบทเรียนหรือตำรา กามาสูตฺรเขียนเป็นภาษาสันสกฤตโดย Vatsyayana Mallanaga ตั้งแต่เมื่อประมาณ ค.ศ.400 กามาสูตฺรเป็นตำราเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตของชาวฮินดู ได้แก่กรรมะ (คือการปฏิบัติตามคำสอนของคัมภีร์ซึ่งแนะนำให้รักษาพิธีกรรมและการบูชาต่าง ๆ) อุตตา (คือการเสาะแสวงหาทรัพย์เงินทองสาวก เพื่อน รวมถึงศิลปะวิทยาการต่าง ๆ) และกามา (คือความสุข ที่ได้รับจากประสาทสัมผัสทั้งห้า) ซึ่งล้วนแต่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ มนุษย์จึงควรฝึกกรรมะ อุตตา และกามา ในลักษณะที่สมดุลกันทุกด้าน.

^{๗๕} Vatsyayana's Kamasutra : 45.

^{๗๖} Ibid.: 116.

^{๗๗} Haughton 1982: III/8-9.

มาก่อน เขาแต่นอน เขาแต่ร้องไห้ ไม่อยู่บ้าน หรือ เก็บความลับไม่ได้^{๗๘} และในมนูธรรมศาสตร์กล่าวถึงผู้หญิงลักษณะไม่ดีที่น่าอัปอายว่ามีลักษณะดังนี้คือ ตุ่มสุราเมรัย คบคนชั่ว แยกอยู่กับสามี เทียวตะลอนๆ ไป หลับไม่เลือกที่ ไปอยู่บ้านชายอื่น ร้านผู้ชาย และมีจิตใจโลเล^{๗๙}

การที่เอกสารโบราณของอินเดียกล่าวถึงลักษณะไม่ดีของผู้หญิงตรงกัน เช่นนี้แสดงว่าลักษณะของผู้หญิงดังกล่าวเป็นที่ยอมรับในสังคมอินเดียว่าไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การเป็นภรรยาที่ดี เพราะจุดประสงค์สำคัญของการแต่งงานคือการมีบุตร ทำให้หญิงซึ่งมีลักษณะอันเป็นโทษดังกล่าวอาจทำให้ไม่มีบุตร มีบุตรแล้วเป็นอันตราย หรือไม่มีบุตรชาย รวมไปถึงการมีคุณสมบัติไม่ดีบางประการอาจทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูสั่งสอนบุตรได้ดี ซึ่งลักษณะดังกล่าวอาจทำให้พ่อแม่ตกรอกเพราะไม่มีบุตรชายประกอบการอุทิศส่วนกุศลไปให้ รวมไปถึงหญิงที่มีคุณสมบัติไม่ดียังอาจก่อปัญหาต่างๆ แต่ชีวิตครอบครัวและไม่สามารถเป็นแม่ที่ดีของลูกได้ อย่างไรก็ตาม พบว่าลักษณะของผู้หญิงไม่ดีตามทัศนคติของสังคมอินเดียมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับที่ปรากฏในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นกรณีของอาณาจักรล้านนา พบว่าในพับสาโบราณบางฉบับกล่าวถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาลักษณะผู้หญิงจากกายภาพ มีใบหน้าคล้ายผู้ชาย มือใหญ่ เท้าใหญ่ ถือเป็นลักษณะของ

^{๗๘} Vatsyayana's Kamasutra : 42.

^{๗๙} Haughton 1982: IX/13-15.

หญิงไม่ดีที่ควรเลือกเป็นคู่ครอง นอกจากนี้ลักษณะของหญิงไม่ดีที่เน้นย้ำทั้งในวรรณกรรมและกฎหมายโบราณของล้านนาคือ หญิงที่มีจิตใจโลเล หรือหญิงคบชู้ เช่นในพระลอสอนโลกกล่าวถึงใจผู้หญิงนั้นดังครึ่งเกลีไพบีที่พร้อมจะห่วนไหวตามคำของผู้ชาย^{๔๐} หรือมังรายศาสตร์กล่าวว่าโทษหญิงร้ายวาคือหญิงที่คบชู้ชู้ชาย และได้รับโทษตั้งแต่การปรับ การขายเป็นทาส หรือการประจานต่อสังคมในลักษณะต่างๆ เช่น การโกนผม การตัดหู การสักหน้าผาก^{๔๑} และที่น่านสนใจคือนอกจากสังคมล้านนาจะอธิบายเหตุผลต่อความผิดในพฤติกรรมดังกล่าวว่าเป็นการผิดศีลธรรมอันดีแล้ว ยังอธิบายว่าการคบชู้ของหญิงนั้นมีผลต่อเศรษฐกิจในครอบครัวในฐานะที่หญิงล้านนาเป็นทั้งผู้หาและผู้เก็บทรัพย์ การมีชู้อาจทำให้หญิงเก็บงำทรัพย์นั้นไปให้ชู้ได้^{๔๒} รวมไปถึงวรรณกรรมต่างๆ ของล้านนาต่างกล่าวถึงหญิงไม่ดีคือหญิงที่ไม่รักนวลสงวนตัว^{๔๓} ซึ่งถือเป็นการกระทำที่สังคมไม่ยอมรับ โดยเฉพาะหญิงที่ท้องไม่มีพ่อ ถือว่าเป็นการกระทำที่ได้รับการดูแคลนและดูถูกเหยียดหยาม ดังปรากฏในวรรณกรรมของล้านนาหลายเรื่องที่กล่าวว่า การกระทำดังกล่าวอาจนำเอาเพศมาสู่บ้านเมืองได้^{๔๔} ส่วนในวรรณกรรมคำสอนของล้านช้าง เช่น ยอดคำสอนโบราณ กล่าวถึงหญิงที่มีลักษณะไม่ดีคือหญิงที่เกียจคร้านไม่ทำงานบ้าน^{๔๕} แต่กลับชอบเที่ยวเตร่ไม่รู้จักศีลธรรม ไม่คิดถึงจารีตประเพณี รวมไปถึงหญิงที่เกลือกกลั้วบាយมุข เช่น ดิมสุรา สุปฝัน เป็นต้น^{๔๖} ส่วนในทัศนคติทางสังคมของสังคมสยามรัตนโกสินทร์เห็นว่าหญิงไม่ดีคือหญิงที่ไม่รู้จักสามี ชอบข่มขู่ ไม่ยำเกรง มีจิตคิดร้าย รวมไปถึงเกียจคร้าน ชอบคบค้า

^{๔๐} พระลอสอนโลก โคลงที่ 55.

^{๔๑} อรุณรัตน์ และลมูล 2528: 25-47.

^{๔๒} โคลงวิสุทธิสอนโลก ภาคปริวรรต 2518: 21.

^{๔๓} คำสอนพระยามังราย 2529: 11.

^{๔๔} คำขอเรื่อง ชิวหาลิ้นคำ 2511: 60-61.

^{๔๕} ยอดคำสอนโบราณ 2516: 20.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน : 22.

หาเพื่อน^{๔๗} หรือหญิงที่ไม่รักนวลสงวนตัว ซึ่งสูงกว่าก่อนห้าม หนีตามผู้ชาย ชอบพูด
โอ้อวดและนินทาผู้อื่น หลายใจและคบชู้^{๔๘}

ในทางกลับกันผู้หญิงในอุดมคติจึงมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับลักษณะ
ข้างต้น คือ ผู้หญิงที่ดีนั้นนอกจากจะมีลักษณะทางกายภาพที่งดงาม เช่นกามาสูตร
กล่าวถึงภรรยาที่ดีสมบูรณ์แบบนั้นควรเป็นผู้หญิงที่สวยและมีสุขภาพสมบูรณ์
มีเล็บมือเล็บเท้า ฟัน ตา หู และเต้านมมีลักษณะปกติ ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป
เป็นหญิงสาวที่มาจากครอบครัวที่ดีซึ่งพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ หรือควรมาจากครอบครัว
ที่รวย เป็นที่นับถือของสังคม มีเพื่อนฝูงและญาติพี่น้องที่ร่ำรวย^{๔๙} รวมไปถึงความ
รับผิดชอบต่อครอบครัวในฐานะภรรยาเช่นความขยันอดทน ประหยัดอดออมแล้ว
คุณสมบัติที่สำคัญของผู้หญิงในฐานะภรรยาที่ปรากฏในเอกสารโบราณของอินเดีย
เสมอคือ ผู้หญิงต้องมีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี เชื่อฟังเคารพ และดูแลปรนนิบัติสามี
ซึ่งลักษณะดังกล่าวก็พบได้ทั่วไปในเอกสารทั้งกฎหมายและวรรณกรรมต่าง ๆ ของ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน ความคาดหวังของสังคมของผู้หญิงต่อบทบาทและ
หน้าที่ในฐานะภรรยาและมารดาซึ่งเป็นบทบาทของผู้หญิงที่สัมพันธ์กับครอบครัว
นั้นน่าจะมาจากการที่ทุกสังคมมีจารีตที่มอบบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับครอบครัว
และกิจการในบ้านเรือนให้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ดังนั้นลักษณะของผู้หญิงดีสามารถ
ใช้เป็นภาพตัวอย่างในการถ่ายทอดคำสั่งสอนและปลูกฝังทัศนคติเกี่ยวกับคนดีและ
ผู้หญิงดีต่อสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะลูกสาวให้มีคุณสมบัติเช่นนั้นต่อไป
ผู้หญิงดีจึงเป็นผู้หญิงที่ต้องรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนในครอบครัว โดยเฉพาะ
การจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวซึ่งถือว่าผู้หญิงมีบทบาทดังกล่าว
ค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่สังคมต่าง ๆ จะสร้างภาพของผู้หญิงในอุดมคติ
ขึ้นมาเพื่อสืบทอดแนวคิดและจริยธรรมทางสังคมต่อไป

^{๔๗} กฤษณาสนนึ่งคำฉันท์ 2527: 8-9

^{๔๘} สุภาสิตสนนสตรี 2520: 520-528.

^{๔๙} Vatsyayana's Kamasutra : 45-46.

กรณีของสังคัมจีนพบว่ารากฐานความคิดและความเชื่อมาจากสองแนวทางใหญ่คือ ลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ^{๙๐} กล่าวคือแนวคิดในปรัชญาเต๋าซึ่งกำเนิดจากเหลาจื้อ คำสอนในปรัชญาเต๋อาจสรุปประเด็นหลักได้ว่าเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและสรรพสิ่ง และความสุขของมนุษย์คือการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยตั้งมั่นในปรีชาญาณ และเต๋าเป็นจุดหมายสูงสุด ทักษะเช่นนี้ทำให้เข้าใจธรรมชาติ รู้ว่าธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงก็มีในธรรมชาติซึ่งเกิดจากพลังของขั้วตรงข้ามคือ หยินกับหยาง ซึ่งแนวคิดนี้เองที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง เพราะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายแสดงให้เห็นขั้วตรงข้ามในเชิงเคลื่อนไหวของสรรพสิ่ง^{๙๑} ความเป็นเต๋ามีความสัมพันธ์ในเอกภาพและอนันตภาพระหว่างชายกับหญิงคือมีทั้งความแตกต่างและผสมผสานกัน อันแสดงให้เห็นว่าทั้งชายและหญิงคือสิ่งที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยชายมีพลังเชิงแข็ง ส่วนหญิงมีพลังเชิงอ่อน ปรัชญาเต๋าสอดคล้องว่า อำนาจเชิงอ่อนเอื้ออาทรต่อชีวิตมากกว่าอำนาจเชิงแข็ง ดังนั้นการลดความแข็งกร้าวต้องใช้ความอ่อนโยนและการละความอ่อนแอต้องมีความเข้มแข็งเพื่อเสริมกันและกัน^{๙๒} แนวคิดเรื่องหยินหยางเป็นการเสนอโลกทัศน์ของการประสานความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย^{๙๓} จากแนวคิดดังกล่าวส่งผลบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงจีนดำเนินไปในลักษณะของพลังเชิงอ่อนที่เน้นความสงบและความต่ำต้อยด้วยเชื่อว่าลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้หญิงมีชัยเหนือผู้ชายได้^{๙๔} หากพิจารณาหน้าที่ของสามีและภรรยาภายใต้แนวคิดแบบหยินหยาง กล่าวได้ว่า สามี

^{๙๐} See Ch'en Ku-Ying 1977, Kaltenmark 1969 and Ch'uta-Kuo 1976.

^{๙๑} Ch'en Ku-Ying 1977: 201.

^{๙๒} Ch'u Ta Kao 1976: 108.

^{๙๓} ดังปรากฏในคัมภีร์ Tao Te Ching บทที่ 61 ว่า "A great state is the world's low-stream (to which all the river flows down), the world's field and the world's female. The female always conquers the male by quietude, which is employed as a means to lower oneself", Ibid.: 88.

^{๙๔} ดังที่ Tao Te Ching บอกว่า "Calmness is the controlling power of hastiness.", Ibid.: 46.

คือหยางเป็นพลังเชิงรุก เทียบได้กับพลังของฟ้า ฟ้าทำหน้าที่ปกครองและคุ้มครองสรรพสิ่งที่อยู่ใต้ฟ้า ส่วนภรรยาคือหยิน เป็นพลังเชิงรับ เทียบได้กับดินซึ่งเป็นฐานรองรับฟ้า มีหน้าที่ให้กำเนิดสรรพสิ่งที่อยู่ใต้ฟ้า ด้วยความคิดดังกล่าวสามีจึงมีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองภรรยาและครอบครัวและมีสถานภาพเหนือกว่า ส่วนภรรยาทำหน้าที่อุทิศตนและเชื่อฟังสามี โดยบทบาทตามนัยดังกล่าวถือเป็นกฎของธรรมชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การฝ่าฝืนกฎธรรมชาติจึงถือเป็นเรื่องผิด

ตามทัศนะของขงจื้อเห็นว่าสรรพสิ่งที่ทั้งหลายในธรรมชาติ ซึ่งรวมถึงมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และภายใต้ความสัมพันธ์นี้จะมีกฎธรรมชาติควบคุมพฤติกรรมที่แน่นอน ปรัชญาของจื้อจึงเน้นในเรื่องหน้าที่เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าในความหมายของขงจื้อนั้น มนุษย์คือการสัมพันธ์ภายใต้ความสัมพันธ์ทั้งห้า คือระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง บิดากับบุตร สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน อันเป็นแม่แบบของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ภายใต้ระบบความสัมพันธ์นี้ขงจื้อกำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายลงไปอย่างชัดเจนว่าควรปฏิบัติต่อกันเช่นไร เช่น ลูกควรกตัญญู รับผิดชอบต่อพ่อแม่ และแสดงความเคารพต่อบิดามารดา อย่างไรก็ตามการศึกษาในที่นี้จะให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาเป็นสำคัญเพราะนอกจากจะเป็นหัวข้อศึกษาแล้ว หากพิจารณารูปแบบความสัมพันธ์ทั้งห้ากล่าวได้ว่าจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นเริ่มต้นจากสามีกับภรรยาเป็นอันดับแรกจากนั้นความสัมพันธ์อื่นๆ จึงตามมา แม้ในกฎหมายโบราณจีน เช่นกฎหมายราชวงศ์ถังจะกล่าวถึงความเสมอภาคกันของสามีและภรรยา^{๑๕} แต่ในทางปฏิบัติแล้วเชื่อว่าเพศชายได้รับการยกย่องมากกว่าเพศหญิง ด้วยเหตุว่าเพศชายเป็นตัวแทนแห่งสวรรค์ ผู้หญิงจึงต้องเชื่อฟังผู้ชาย และไม่ควรตัดสินใจเรื่องใดๆ ด้วยตนเอง และต้องอยู่ภายใต้กฎแห่งการเชื่อฟังสามประการคือ ๑. เมื่อเป็นเด็กต้องเชื่อฟังบิดาและพี่ชาย

^{๑๕} Article 177-178, Johnson (b) 1997: 154-155.

๒. เมื่อแต่งงานแล้วต้องเชื่อฟังสามี ๓. เมื่อสามีตายแล้ว จะต้องเชื่อฟังบุตรชาย และไม่ควรคิดเรื่องการแต่งงานใหม่เป็นครั้งที่สอง^{๙๖} นอกจากนั้นภารกิจในบ้าน ทุกอย่างเป็นหน้าที่ของภรรยาทั้งหมด เช่นการปรุงอาหาร การปรนนิบัติรับใช้ สามีและบิดามารดาของสามี การดูแลลูก เป็นต้น

หากพิจารณาคำสอนข้างจื้อเกี่ยวกับผู้หญิงซึ่งเกรแฮม บรัช^{๙๗} ได้ประมวลไว้ พบว่า คุณสมบัติของผู้หญิงในฐานะภรรยาที่ดีคือ มีหน้าที่การจัดการดูแลปรนนิบัติ สมาชิกในครอบครัว อาทิ ฐานะของผู้หญิงคือการเตรียมและจัดหาอาหารและ เหล้าองุ่น ตระเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้าน เช่นผ้าปิดฝุ่น ผ้าเช็ดหน้า มิด และหินลับมีด ก่ลองเข็ม ด้ายและไหม เป็นต้น ส่วนอุปนิสัยและพฤติกรรมนั้น ต้องเป็นคนขยัน คนรักความสะอาดและประณีตในการแต่งกาย พูดเสียงเบา และนุ่มนวล รวมถึงไม่ควรตัดสินใจใดๆ ด้วยตนเอง (คือกิจการต่าง ๆ ควรขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของสามี) นอกจากนี้ผู้หญิงในฐานะลูกสะใภ้ที่ดียังคงคล้องกับ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร เพราะตามแนวคิดของจื้อนั้นภรรยาต้อง รับผิดชอบต่อบิดามารดาสามี คุ้จรับใช้บิดามารดาของตน ดังนั้นบุตรในความหมายของ ปรัชญาขงจื้อนอกจากจะหมายถึงบุตรธิดาในเรือนตนแล้ว ยังหมายถึงสะใภ้ที่เข้า มาร่วมอาศัยด้วย หน้าที่ของบุตรธิดาและสะใภ้จึงคล้ายคลึงกันคือ ต้องกตัญญู ต่อบิดามารดา ด้วยการแสดงความเคารพ เชื่อฟัง ดูแลปรนนิบัติ ช่วยเหลือ กิจการงานต่าง ๆ และท้ายสุดคือเช่นไหว้วิญญาณของท่านตามจารีตประเพณี ซึ่งหน้าที่เหล่านี้ผู้หญิงในฐานะภรรยาและลูกสะใภ้จะต้องทำด้วยความเต็มใจและ ไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่าหน้าที่และบทบาทของผู้หญิงจำกัดอยู่แต่ ภายในบ้าน ซึ่งถ้าผู้หญิงใดสามารถปฏิบัติได้ถือว่าเป็นผู้หญิงดีและมีคุณธรรม ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากวรรณกรรมของจีนที่ตัวละครมักถูกเน้นย้ำ คุณธรรมสำคัญตามลัทธิขงจื้อ เช่น ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ

^{๙๖} Legge 1960: 103-104.

^{๙๗} บรัช 2530: 168-170.

และความเมตตา^{๙๘} นอกจากนี้พบว่า ในวรรณกรรมจีนโบราณกล่าวถึง คุณสมบัติที่สำคัญข้อหนึ่งซึ่งผู้หญิง ในฐานะภรรยาต้องมีและปฏิบัติต่อสามี คือ ความซื่อสัตย์ และเชื่อฟังสามี เช่นนิทานเรื่อง “โคบาลกับหญิงทอผ้า” สะท้อนภาพของหญิงทอผ้าในฐานะ มารดาที่สวयงาม (เพราะเป็นนางฟ้า) และเป็นภรรยาที่เชื่อฟังและจงรักภักดี ต่อสามี^{๙๙} หรือเรื่อง “ตามหาสามีที่ กำแพงยักษ์” ที่สะท้อนภาพของภรรยา

ที่ออกเดินเท้าตามหาสามีซึ่งถูกนำตัวไปก่อสร้างกำแพงยักษ์เพื่อนำเสื่อกันหนาว ไปให้ ซึ่งเป็นภาพของภรรยาที่นอกจากจะสวयงามด้วยหน้าตาแล้วยังซื่อสัตย์และ จงรักภักดีต่อสามี เพราะเมื่อทราบว่ามีสามีตาย เธอก็ได้กระโดดน้ำตายตามเพื่อไป พบสามีบนสวรรค์^{๑๐๐} จึงอาจกล่าวได้ว่าความซื่อสัตย์ถือเป็นหน้าที่ที่ภรรยาที่ดี ควรปฏิบัติต่อสามี ดังปรากฏในงานวรรณกรรมจีนที่เน้นย้ำถึงคุณสมบัติของผู้หญิง ในฐานะภรรยาที่ดีด้วยภาพลักษณ์ดังกล่าวเสมอ

ในกวีนิพนธ์จีนสมัยราชวงศ์ถัง (Tang Poems)^{๑๐๑} ซึ่งถือเป็นวรรณกรรม เก่าแก่ชิ้นหนึ่งของจีนกล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของผู้หญิงคือนอกจากจะมีหน้าตา ผิวพรรณที่สวยงามแล้ว ยังต้องรู้จักแต่งตัวให้สวยงามเหมาะสม และรู้จักศิลปะ การปรุงอาหารให้สวยงามและรสชาติดีด้วย^{๑๐๒} รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่าง

^{๙๘} เอ๋อนจิตร 2524: 264.

^{๙๙} วันทิพย์ (แปล) 2528: 17-37.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน : 55-71

^{๑๐๑} สมัยราชวงศ์ถังถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ยุคทองของวรรณคดีจีนในประวัติศาสตร์จีน กวีนิพนธ์ยุคนี้ สะท้อนให้เห็นความเจริญสูงสุดและตามมาด้วยความเสื่อมในช่วงปลายราชวงศ์.

^{๑๐๒} “A Song of Fair Ladies”, 300 Tang Poems: A New Translation 1987: 144-145.

สามีภรรยาที่ภรรยาต้องซื้อสัตย์ และอดทนรอสามี^{๑๐๓} แม้ว่าสามีต้องเดินทางไปรบ^{๑๐๔} หรือเดินทางไปแสวงหาความรู้^{๑๐๕} หรือเดินทางไปค้าขายยังที่ห่างไกลเป็นเวลานาน^{๑๐๖} การปรนนิบัติสามีทั้งการดูแลเรื่องอาหารหรือเสื้อผ้าและงานบ้านอื่น ๆ^{๑๐๗} ส่วนบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะลูกสะใภ้ก็ปรากฏในกวีนิพนธ์ เช่นกวีบทหนึ่งกล่าวถึงความกังวลของมารดาต่อบุตรสาวที่กำลังจะแต่งงานพร้อมทั้งสั่งสอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน ประหยัดมัธยัสถ์ สุภาพนอบน้อม ระมัดระวังการพูดจาและกิริยาท่าทาง รวมถึงหลีกเลี่ยงเรื่องเสื่อมเสียทั้งหลายในฐานะลูกสะใภ้ที่ดีของตระกูลอื่น เพราะผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วต้องย้ายไปเป็นสมาชิกของครอบครัวสามีแทน^{๑๐๘} รวมถึงการปรนนิบัติดูแลแม่สามี เช่นการปรุงอาหารให้รับประทาน เป็นต้น^{๑๐๙}

นอกจากนี้สุภาพิตจีนยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าต่อบทบาทและหน้าที่ของชายหญิงในสถานภาพต่าง ๆ เช่น บิดามิบบทบาทในการตัดสินใจเรื่องภายในครอบครัว ส่วนลูกสาวนั้นมีหน้าที่เคารพและเชื่อฟังบิดา เช่นการตัดสินใจเรื่องแต่งงานของลูกสาว^{๑๑๐} คุณสมบัติของบิดามารดาที่สำคัญคือความซื่อสัตย์ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุตรธิดามีให้กลายเป็นคนมีนิสัยโยกหลอกลวง เพราะสังคมที่ดีเริ่มจากการอบรมในครอบครัว^{๑๑๑} หน้าที่สำคัญของภรรยาคือการเคารพและปรนนิบัติสามีให้มีความสุข เช่น การพูดจาไพเราะ หรือ

^{๑๐๓} “A Faithful Wife Longing for Her husband in Spring” Ibid.: 128.

^{๑๐๔} “Alone”, Ibid.: 6.

^{๑๐๕} “Sorrow of a Young Bride in Her Boudoir”, Ibid.: 48.

^{๑๐๖} “Ballad of a Merchant’s Wife”, Ibid.: 96-98.

^{๑๐๗} “To My Deceased Wife”, Ibid.: 306-307.

^{๑๐๘} “To My Daughter, on Her Marriage into the Yang Family”, 300 Tang Poems: A New Translation 1987: 239-240.

^{๑๐๙} “A Bride”, Ibid.: 261.

^{๑๑๐} เรื่อง “ลูกหวงแต่งงานลูกสาว” และเรื่อง “เด็กสาวแต่งงานกับตาเฒ่า”, ปรัชญาชีวิตในสุภาพิตจีน 2533 : 115, 137.

^{๑๑๑} เรื่อง “ฆ่าหมูสอนลูก”, เรื่องเดียวกัน : 184.

การตัดเย็บเสื้อผ้าให้แก่สามี^{๑๑๒} หรือหน้าที่ของสามีและภรรยาที่ควรมีต่อกันคือ ภรรยาที่ดีควรยกย่องและให้เกียรติสามีไปตลอดชีวิต ส่วนสามีมีหน้าที่ให้การดูแล และคุ้มครองภรรยาไปตลอดชีวิตเช่นกัน^{๑๑๓} ส่วนหน้าที่ของสะใภ้ที่ต้องดูแล ประนินบัตินิดามารดาและญาติพี่น้องของสามีเสมอเป็นญาติของตนนั้น ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วทุกคนต้องกระทำ ซึ่งสุภาวชิตรจินบางเรื่อง ได้สะท้อนให้เห็นว่านอกจากมีหน้าที่ประนินบัตินิดามารดาแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกอย่างคือ ความอดทนซึ่งลูกสะใภ้ทุกคนควรมีเพื่อให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวของสามี ดำเนินต่อไปได้โดยปกติ^{๑๑๔}

อิทธิพลแนวคิดของจีนโดยเฉพาะแนวคิดตามลัทธิขงจื้อมีอิทธิพลต่อ สังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะสังคมเวียดนามซึ่งพบว่าระบบทาง สังคมถูกจัดขึ้นอย่างคล้ายคลึงกับที่พบในจีน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญแก่ ลักษณะความสัมพันธ์ของมนุษย์ภายใต้ความสัมพันธ์ทั้งห้า และความสำคัญ ของระบบอาวุโส รวมทั้งรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาที่ให้บทบาท และหน้าที่การตัดสินใจและปกครองครอบครัวอยู่ที่สามี ส่วนภรรยามีหน้าที่ดูแล ประนินบัตินิดามารดา รวมทั้งเชื้อเพลิงและเคารพต่อสามีและครอบครัวฝ่ายสามี ระบบความสัมพันธ์ ของครอบครัวเวียดนามที่ให้ความสำคัญแก่ตระกูลฝ่ายชาย โดยเฉพาะเมื่อผู้หญิง แต่งงานแล้วถือว่าเป็นสมาชิกของสกุลสามี และต้องปฏิบัติตนในฐานะสะใภ้ที่ดี^{๑๑๕} เห็นได้จากวัฒนธรรมการตั้งชื่อและการเรียกชื่อของคนเวียดนาม ซึ่งประเพณีของ เวียดนามซึ่งชี้ให้เห็นว่าได้รับอิทธิพลแนวคิดจากจีน คือการสืบสกุลนั้นจะสืบทาง สายพ่อ คือลูกจะใช้นามสกุลของบิดาเท่านั้น และอีกประการหนึ่งคือพบว่าชื่อ สกุลของคนเวียดนามมีประมาณ ๑๐๐ สกุลซึ่งถือว่าไม่มากนักเพราะได้รับอิทธิพล

^{๑๑๒} เรื่อง “โจวจี้เปรียบเทียบความงาม” และ เรื่อง “ภรรยาปุ่จื่อตัดกางเกง”, เรื่องเดียวกัน : 233, 243.

^{๑๑๓} เรื่อง “หลอกตัวหลอกเมีย”, เรื่องเดียวกัน : 329-330.

^{๑๑๔} เรื่อง “สาวใช้ทุบไห”, เรื่องเดียวกัน: 373-374.

^{๑๑๕} Gammeltoft 2002: 123.

จากวัฒนธรรมจีนซึ่งนับถือและนับรวมผู้ที่มีชื่อตระกูล (หรือแซ่) เหมือนกันกับตน เข้าเป็นเครือญาติเดียวกัน^{๑๑๖} และพบว่าชาวจีนใช้ “แซ่” มาตั้งแต่สมัยก่อนคริสตกาลแล้ว^{๑๑๗} โดยความสำคัญของชื่อตระกูลนอกจากจะเพื่อการสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไปแล้วยังเกี่ยวข้องกับเรื่องทรัพย์สินมรดกของครอบครัวที่จะสืบทอดผ่านสายผู้ขายเท่านั้น ส่วนการเรียกชื่อของผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้ว ผู้หญิงต้องเปลี่ยนชื่อตนตามสามี หรือถูกเรียกตามชื่อซึ่งเป็นตัวเลขของสามี เช่น สามีเป็นลูกคนที่ห้าของครอบครัว ภรรยาจะถูกเรียกว่า “พีห้า” หรือถ้าสามีมีศักดิ์เป็นลุงคนที่ห้า ภรรายาก็จะถูกเรียกว่า “ป้าห้า” เป็นต้น รวมไปถึงผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะถูกเรียกชื่อตามตำแหน่งและชื่อสามี เช่น “พี (ภรรยาของคุณ) A” หรือ “ป้า (ภรรยาของหมอ) B”^{๑๑๘} เป็นต้น

กรณีของอิทธิพลทางวัฒนธรรมของจีนพบว่าอิทธิพลทางวัฒนธรรมของจีนที่แพร่หลายสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นมีความเข้มข้นไม่เท่ากันในแต่ละแห่ง โดยพบว่าอิทธิพลของจีนมีต่อดินแดนเวียดนามอย่างสูงดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ด้วยเหตุผลของการถูกปกครองโดยจีนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานในประวัติศาสตร์ของเวียดนาม โดยเฉพาะภายใต้การปกครองสมัยราชวงศ์ถังของจีนที่มีนโยบายสนับสนุนให้คนจีนเข้ามาอาศัยในเวียดนามหรือที่มีชื่อในขณะนั้นว่าแค้วนอันหนาน ด้วยถือว่าเป็นมณฑลหนึ่งของจีน ส่งผลให้ศิลปะของจีน พุทธศาสนา ลัทธิต่าง ๆ รวมทั้งตัวอักษรจีนเข้าสู่ดินแดนแห่งนี้และปรากฏการสืบทอดทางวัฒนธรรมมาจนปัจจุบัน และเนื่องด้วยเหตุผลของลักษณะความสัมพันธ์กับอินเดียที่มีลักษณะประนีประนอมกว่า น่าจะเป็นผลให้ดินแดนอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของอินเดียมากกว่าผ่านการเดินทางติดต่อค้าขายและการเผยแผ่ศาสนา ซึ่งวัฒนธรรมของอินเดียได้เผยแพร่อย่างกว้างขวางในอาณาจักร

^{๑๑๖} ไสภนา 2543: 98.

^{๑๑๗} Hucker 1975: 10.

^{๑๑๘} Ibid.: 105.

โบราณหลายแห่งโดยเฉพาะในดินแดนพื้นแผ่นดิน เห็นได้จากการรับนับถือศาสนาพุทธ วรรณคดี กฎหมาย และประเพณีต่าง ๆ ของล้านนา ล้านช้าง สยามพม่า และเขมร^{๑๙} เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การศึกษาบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะในประเด็นของความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างคู่สัมพันธ์ต่าง ๆ เช่นสามีกับภรรยา บิดามารดากับบุตรธิดา และผู้ชายกับผู้หญิงซึ่งถือได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในทุกสังคม ประกอบกับความน่าสนใจต่อการศึกษาประเด็นดังกล่าวตามวิถีตะวันออกโดยเฉพาะจีนและอินเดียอันเป็นต้นธารของแหล่งอารยธรรมของโลกตะวันออกที่สำคัญ อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้เขียนพบจากการศึกษานี้คือ แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงของรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดียและจีนซึ่งถือเป็นการรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากภายนอกที่มีลักษณะของผู้ชายเป็นใหญ่^{๒๐} แต่กระนั้นพบว่าลักษณะทางวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการรับอิทธิพลจากภายนอกแบบเลือกสรรและนำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นจนมีลักษณะเฉพาะของตน เช่นการมีบทบาทของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ ดังนั้นจึงเป็นความพยายามหนึ่งที่ผู้เขียนต้องการศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงโดยใช้แนวคิดแบบตะวันออกที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับครอบครัว โดยมองผ่านรูปแบบของหน้าที่และบทบาทของผู้หญิงซึ่งเกิดขึ้นภายใต้บริบทของสังคมของภูมิภาคนี้ที่สำคัญ.

^{๑๙} Wolters 1999:.

^{๒๐} Marr 1981:190-191.

๒ เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร ๒๕๒๐. **สุภาชิตสอนสตรี ใน ชีวิตและงานของสุนทรภู่**. กรุงเทพฯ: ครูสภา.

คำสอนพระยามังราย ๒๕๒๙. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คำวชเรื่อง ชิวหาลิ้นคำ ๒๕๑๑. เชียงใหม่: ประเทืองวิทยา.

โคลงพระลอสอนโลก ๒๕๐๒. เชียงใหม่: สงวนการพิมพ์.

โคลงวิธูรสอนโลก ภาคปริวรรต ๒๕๑๘. สมหมาย เปรมจิตต์ ปริวรรต. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บริษัท, เกรแฮม ๒๕๓๐. **สร้างชีวิตและสังคมตามหลักคำสอนของขงจื้อ**. แปลโดย ละเอียด ศิลาน้อย. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

ปรมาณูชิตชิโนรส, กรมพระ ๒๕๒๗. **กฤษณาสอนน้องคำฉันท์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรัชญาชีวิตในสุภาชิตจีน ๒๕๓๓. ก. กุณนที (นามแฝง) แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.

ทวีป วรดิลก ๒๕๓๘. **ประวัติศาสตร์จีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

ยอดคำสอนโบราณ ๒๕๑๖. เวียงจันทน์: หอสมุดแห่งชาติลาว.

เลียง เสถียรสุด ๒๕๑๖. **ประวัติวัฒนธรรมจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

สตรีจีนในนิทาน Women in Chinese Folklore 2528. แปลโดย วันทิพย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายใจ.

โสภณา ศรีจำปา Sophana Srichampa 2543. **รู้จักเวียดนามผ่านภาษาและวัฒนธรรม To Know Vietnam Through Language and Culture**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และลมูล จันทน์หอม ๒๕๒๘. **วิเคราะห์กฎหมายล้านนาโบราณ: ประชุมกฎหมายครอบครัว**. เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่. เอื้ออนจิตร์ จันจตุรพันธุ์ ๒๕๒๔. **“วิเคราะห์วรรณกรรมจีน (แปล) ประเภทนิยายกำลังภายใน”**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Ch'en Ku-Ying 1977. **Texts Notes and Comments**. Translated by Ch'en Ku-Ying. Sanfrancisco: Chinese Materials Centerine.

Eilot, Charles, Sir 1962. **Hinduism and Buddhism** Vol.3 London: Routledge and Kegan Paul Ltd.

Fitzgerald, Charles Patrick 1966. **A Concise History of East Asia**. Hong Kong: Heinemaan Educational Books Asia Ltd.

Gammeltoft, Tine 2002. “The Irony of Sexual Agency: Premarital Sex in Urban Northern Viet Nam”, **Gender, Household, State: Doi Moi in Viet Nam**. Jayne Werner and Daniele Belanger, editors. New York: Cornell University. Pp.111-128.

Haughton, Graves Chamney 1982. **Manava Dharma Sastra or The Institutes of Manu**, ed. The Rev. P. Percival. New Delhi: Asian Educational Services.

Hucker, Charles, o. 1975. **China's Imperial Past**. Stanford, California: Stanford University Press.

Johnson, Wallace (a) 1979. **The T'ang Code Vol.I, General Principles**. Translated and Introduction by Wallace Johnson. New Jersey: Princeton University Press.

_____ (b) 1997. **The T'ang Code. Vol.II, Specific Articles. Translated and Introduction by Wallace Johnson**. New Jersey: Princeton University Press.

- Kane, Pandurang Vaman 1973. **History of Dharmasatra (Ancient and Medieval Religious and Civil Law) Vol.III.** Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute.
- Legge, James 1960. **The Chinese Classic** Vol.I. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Marr, David 1981. **Vietnamese Tradition on Trial.** Berkeley: A University of California Press.
- Reischauer, Edwin O. and Fairbank, John K. 1958. **A History of East Asian Civilization: East Asia The Great Tradition.** Boston: Houghton Mifflin Company.
- Source of Indian Tradition** 1997. edited by Wm.Throdore de Bary. แปลโดย จำนง ทองประเสริฐ. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- Tan, Pamela 1993. **Women in Society: China.** Singapore: Time Books International.
- Tao Te Ching** 1976. Translated by Ch'u Ta-Kao. London: George Allen&Unwind Ltd.
- Vatsyayana's Kamasutra (A Famous Ancient Indian Love Classic).** Translated by Acharya Vipin Shastri. Delhi: Kirin Publications.
- Wolters, O.W. 1999. **History, Culture, and Region in Southeast Asian Perspectives.** New York: Southeast Asian Program.
- 300 Tang Poems: A New Translation.** Edited by Xu Yuan-Zhong, Loh Bei-Yei and Wu Juntao. Hong Kong: The Commercial Press Ltd.